

УДК 347.51

Б. П. Карнаух

Національний університет

«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»,

кафедра цивільного права № 1

вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

ФУНКЦІЇ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті досліджено функції цивільно-правової відповідальності як головні напрямки впливу явища цивільно-правової відповідальності на особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

Ключові слова: цивільно-правова відповідальність, функції цивільно-правової відповідальності.

Поняття, ознаки, функції та принципи — це чотири категорії, що разом становлять своєрідну матрицю наукового аналізу найбільш фундаментальних феноменів юриспруденції. У цих категоріях аналізується право загалом і цивільне право зокрема. У цих категоріях заведено аналізувати й цивільно-правову відповідальність.

Названі категорії, як стереоскоп, дають змогу дослідити один об'єкт під різними кутами зору, у його різних іпостасях. Ознаки (і так само поняття як висловлювання, що вказує на істотні ознаки) характеризують предмет як щось *окреме*, відмінне від інших явищ права; функції — як щось *діюче* і взаємодіюче; принципи — як щось *внутрішньо-впорядковане*. У цій статті буде йти мова про цивільну відповідальність як явище діюче, тобто про її функції.

У загальнотеоретичній літературі функції права, і відповідно функції всіх правових феноменів, поділяють на власне юридичні та загально-соціальні, до яких відносять зокрема економічну, виховну, інформаційну та ін. [8, с. 154–159; 1, с. 131–132; 20, с. 327–333]. Утім, на наш погляд, не слід обмежувати дослідження реальності, пристосовуючи його до завчасно побудованої класифікаційної структури, а навпаки, ця структура має обслуговувати отримані результати, слугувати для їх науково-теоретичного опрацювання. Тому ми маємо на меті виявити щонайістотніші функції цивільно-правової відповідальності безвідносно до того, є вони власне юридичними чи загально-соціальними, і лише за тим віднести їх до того чи іншого виду. Такий підхід дасть змогу не випустити з уваги чогось важливого лише тому, що воно не є «власне юридичним».

Функція, як уже відзначалося, є характеристикою предмета як такого, що діє і взаємодіє: функцію має тільки те, що функціонує. Книжка, що лишень стоїть на полиці, функції не має. «Функцію» має принаймні та книжка, яку підкладено під ніжку роля, щоб той не хитався. Запитати, яку функцію виконує свічка запалювання — все одно, що запитати *навіщо потрібна* свічка запалювання в двигуні внутрішнього згорання. Поняттям

функції характеризують призначення якогось елемента в контекстній до нього системі, яке виявляється у *впливі* цього елемента на систему. Іншими словами, функція об'єкта А — це характеристика впливу об'єкта А на об'єкт В, де відношення між А і В — це відношення елемента і системи, або явища і його контексту. Тому цілком обґрунтованою, на нашу думку, є усталена натеper у правничій науковій літературі формула, за якою функції визначаються як «основні напрямки впливу» [21, с. 364; 3, с. 55; 1, с. 131; 8, с. 154, 386; 15, с. 106–107; 20, с. 511; 9, с. 147].

Контекстом, у якому діє і на який впливає явище цивільно-правової відповідальності, є регульовані цивільним правом суспільні відносини, тобто особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників (ч. 1 ст. 1 ЦК). Отже, можемо визначити **функції цивільно-правової відповідальності** як головні напрямки впливу явища цивільно-правової відповідальності на особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників. До цього можна також додати, що зміст цих функцій зумовлено особливостями методу правового регулювання цивільних відносин, на чому справедливо наголошує у своїх роботах В. Д. Примак [14; 15, с. 84–108]. Утім, не заперечуючи зазначеного, ми, однак, вважаємо за доцільне поглянути на проблему зумовленості функцій дещо з іншого ракурсу, «з ближчої відстані». На нашу думку, функціональна характеристика цивільно-правової відповідальності зумовлена щонайперше сутністю того, що є відповідальність у цивільному праві (ясна річ, ця сутність своєю чергою зумовлена специфікою і предмета, і методу цивільного права). Генетичний зв'язок між сутністю й функціями видно принаймні вже з того, що сутність — це *функціональна* ідея явища.

На найпершому, найбільш прагматичному рівні, сутністю цивільно-правової відповідальності є *перекладення негативних наслідків* з плечей того, хто їх зазнав, на плечі когось іншого (як правило, того, чия поведінка послугувала причиною їх виникнення). Найбільш влучно цю думку, щоправда стосовно деліктної відповідальності, висловили Дж. Коулмен (J. Coleman) і Г. Мендлоу (G. Mendlow): «Деліктний позов, — стверджують вони, — дає змогу потерпілому від певної шкоди зробити його проблему проблемою когось іншого» [23].

Для того, аби спроектувати тепер цю ідею на площину функціонального аналізу, ми використаємо підхід, запропонований найвпливовішою нині на теренах країн загального права теорією — так званою теорією економічного аналізу права¹. Представлений нижче економічний аналіз засновано го-

¹ Одним із перших, хто запропонував економічний підхід до аналізу права традиційно вважається американський учений італійського походження Гвідо Келебресі (Guido Calabresi). Поряд з ним засновниками цього підходу також є Рональд Коуз (Ronald Coase) і Річард Познер (Richard Posner). Утім, на наш погляд, сама собою ідея пов'язати дослідження права з економікою не настільки вже новітня й питома англо-американська. Так, необхідність досліджувати право з точки зору його економічних підвалин обстоював німецький цивіліст Данкварт в етюдах «Цивільне право і суспільна економія», опублікованих у 1866 році [6].

ловним чином на досліді Г.-Б. Шефера (H.-B. Schäfer) й А. Шоненбергера (A. Schönberger) «Strict Liability versus Negligence» [25].

Отже, як ми відзначили, цивільна відповідальність — це передовсім правовий механізм, що дає змогу перерозподілити негативні наслідки, що виникли з факту порушення суб'єктивного права, або, інакше кажучи, «спосіб зробити проблему потерпілого проблемою когось іншого». Коли так, то взявши до уваги, що з погляду економічної теорії будь-які негативні наслідки чи «проблеми» є вартісними втратами, або витратами, отримуємо, що цивільна відповідальність — це *спосіб перерозподілу витрат*. У цьому головний висновок теорії економічного аналізу права [23].

Уявімо, наприклад, таку гіпотетичну ситуацію. Громадянин А., рухаючись на автомобілі з перевищенням швидкості, не впорався з керуванням і, з'їхавши з проїжджої частини вулиці, зруйнував паркан розміщеного поряд маєтку В. З цього факту на стороні потерпілого В. виникли втрати, рівні вартості ремонту зруйнованої частини паркану¹. «Увімкнувши» механізм цивільної відповідальності шляхом пред'явлення вимоги про відшкодування, потерпілий В. має змогу перенести ці втрати на плечі винуватця шкоди А., зробити їх його витратами, і тим самим перерозподілити витрати по-новому.

З точки зору економічної теорії, будь-який перерозподіл має бути ефективним. Отже, якщо цивільна відповідальність — це перерозподіл витрат, то її метою має бути оптимізація витрат, тобто максимально можливе зменшення їх сукупного обсягу [22; 23; 24, с. 18–20]. Що входить до цього сукупного обсягу? — На перший погляд може здатися, що лише ті втрати, яких зазнав потерпілий. Однак насправді з фактом виникнення збитків у потерпілого також безпосередньо пов'язані витрати порушника, які останній здійснив для того, щоб збитки не виникли, тобто кошти, інвестовані порушником на попередження завдання шкоди. Тому сукупний обсяг витрат, пов'язаних із будь-яким фактом завдання шкоди, включає: а) витрати на попередження завдання шкоди, або на так звані «заходи обачності» (precautions); б) реально завдані збитки (damages). Узявши до уваги, що розмір обох витрат залежить від умовно-кількісного показника тих зусиль, яких доклав правопорушник задля попередження шкоди, тобто порівняльного ступеня вжитих ним заходів обачності (level of care), отримуємо **математичну формулу, що виражає економічну функцію цивільно-правової відповідальності:**

$$\min (p (x) + d (x)), \quad (1)$$

де p — вартість заходів обачності, d — обсяг збитків, x — порівняльний ступінь заходів обачності [25, с. 599].

Пояснимо сказане на прикладі. Для цього за парадигмальну ситуацію візьмемо фабулу справи, типову для практики англійських судів. Відпові-

¹ Ясна річ, із цього факту втрати виникли й у порушника А., адже він розбив своє авто. Ці втрати або залишаються там, де й виникли (на порушникові), або будуть відшкодовані страховиком. Утім так чи інакше вони не мають стосунку до досліджуваної проблеми. Через те ми залишаємо їх поза увагою.

дач у справі — власник земельної ділянки, на якій облаштовано поле для гри в крикет (D). Для того, щоб уникнути вилітання м'ячика за межі поля, D звів паркан. Утім одного разу м'ячик усе-таки вилетів і розбив теплицю власника сусідньої земельної ділянки (P). У такому випадку вартість заходів обачності (p) дорівнює вартості збудованого паркану; обсяг збитків (d) — вартості ремонту пошкодженої теплиці; а порівняльний ступінь заходів обачності (x) репрезентовано висотою паркану. Певна річ, що чим вищим є паркан (x), то дорожча його вартість (p), і тим менша ймовірність, що м'ячик перелетить і буде завдано шкоди (d).

Таким чином, цивільна відповідальність на першому рівні своєї сутності, як спосіб перерозподілу витрат, виконує **функцію мінімізації сукупного обсягу втрат від фактів порушення суб'єктивних прав**. Для лаконічності назвемо цю функцію функцією мінімізації втрат.

Далі, коли завважимо, що результатом перерозподілу-відповідальності є покладення *нееквівалентного майнового позбавлення* на сторону, яка порушила суб'єктивне право іншого, очевидним постає, що маємо тут справу з функціональною проекцією вже тепер другого рівня сутності цивільної відповідальності, на якому остання є *мірою відплати для правопорушника*. Негативні майнові наслідки, викликані порушенням, стають негативними майновими наслідками того, хто це порушення скоїв. Для останнього це, певна річ, «негативно». У цьому й полягає функціональна реалізація ідеї відплати, або покарання. Переклавши означене мовою економіки, можемо сказати, що через механізм цивільно-правової відповідальності негативні майнові наслідки правопорушення заносяться в пасив економічного балансу того, хто це правопорушення вчинив.

Функцію, про яку йдеться, у літературі називають «каральною», «репресивною» чи «штрафною». Однак, на нашу думку, влучніше було б назвати її **функцією відплати правопорушникові** (у такій назві немає кримінально-правового відтінку й вона співзвучна приватноправовому принципіві відплатності).

Заслугове, отже, критичного ставлення позиція вчених, які не визнають за цивільно-правовою відповідальністю функції покарання [15, с. 99–105, 108]. Ідея відплати правопорушникові, або його покарання, відображається в системі істотних ознак явища цивільно-правової відповідальності як ознака *обтяження*: цивільна відповідальність завжди є позбавленням того, чим особа правомірно володіє, а не того, що вона намагалася здобути через правопорушення. За відсутності цієї ознаки не випадає говорити про відповідальність як таку. Якщо якісь цивільні відносини не мають ознаки майнового обтяження і не реалізують функції відплати правопорушникові, то вони не є відносинами відповідальності. Як справедливо зауважує Т. Ківалова, «коли покарання виводиться за межі функцій цивільно-правової відповідальності, фактично стирається межа між відповідальністю та іншими цивільно-правовими засобами захисту суб'єктивних прав та інтересів учасників цивільних відносин, які теж виконують компенсаційну функцію» [10, с. 104]. Цивільно-правова відповідальність — це такий перерозподіл втрат, який засновано на ідеї справедливої відплати. І саме в

цьому її відзнака. Саме цим вона відрізняється, зокрема, від страхових відносин, які теж є механізмом перерозподілу втрат, але заснованим на іншому принципі: розподілити збитки однієї особи між якомога більшою кількістю учасників.

Додатковим аргументом на користь того, що цивільна відповідальність таки виконує функцію покарання, або відплати правопорушникові, є також існування в цивільному праві інституту штрафних санкцій, які застосовуються незалежно від тих збитків, що їх зазнав потерпілий, а тому безпосередньо не пов'язані з функцією компенсації. Прикметно, що саме штрафну неустойку (тобто неустойку понад розмір завданих збитків) закріплено в Цивільному кодексі України як загальне правило (ч. 2 ст. 552, ч. 1 ст. 624 ЦК). Подібні інститути наявні в приватному праві як у країнах континентальної правової сім'ї, так і в країнах загального права [12, с. 55; 25, с. 598; 23]. Причому застосовуються такі інститути, на відміну від вітчизняної штрафної неустойки, не лише в договірному, але й у деліктному праві. Так, за деліктним правом США на користь позивача може бути стягнуто так звані «штрафні збитки» (punitive damages), які перевищують розмір компенсації за шкоду [25, с. 598].

Однак, ясна річ, покарання, чи відплата правопорушникові, не є головною метою цивільно-правової відповідальності. Ця функція актуальна на другому рівні її сутності.

Будь-яка раціональна й передбачлива особа, усвідомлюючи наперед, що збитки, які вона протиправно завдасть іншому, через механізм цивільно-правової відповідальності зробляться статтею пасиву в її власному економічному балансі, себто її власними збитками, вимушена враховувати у своїй діяльності інтереси інших, і піклуватися про те, аби не завдати шкоди іншому так само, як вона піклується про те, щоб самій не зазнати втрат. У цьому й полягає зміст функції, яку називають «превентивною», «запобіжною», «стимулюючою» або «виховною» (у вузькому розумінні). Як слушно зауважує В. Д. Примака, зазначену функцію можна позначити як забезпечувальну — щодо належного виконання обов'язків і дотримання прав, або запобіжну — щодо можливих правопорушень [15, с. 87, 89]. Ми поймаємо її **превентивною**, аби підкреслити, що вона реалізується, відмінно від інших, до того як порушення скоєно. «До порушення зобов'язання, — відзначає М. І. Брагінський, — відповідальність покликана стимулювати боржника до виконання» [5, с. 671–672].

Стосовно цієї функції теж не обійшлося без зауважень. «Якщо перспектива зазнати тяжкої травми, а чи навіть загинути в автокатастрофі не змушує водія керувати обачніше, як може загроза стягнення збитків це зробити?» — резонно запитує М. Джонс [24, с. 16]. Коли в такому розрізі дивитися на проблему, певно, й справді нічого не вдієш. Право не може з необхідністю детермінувати людську поведінку, воно лише створює додаткові стимули для того, щоб людина обрала правильний варіант. Однак людина — вільна, і тому годна обрати протилежне, якими б поважними не були стимули до правомірного вчинку. Тож, як бачимо, цивільна відповідальність свою роль — створити стимул — виконує належно, а що

конкретна особа може на нього не завважити — то вже річ позаюрисдикційна. Як пишуть про це в науковій літературі: «Щодо здійснення запобіжного впливу цивільна відповідальність постає переважно як абстрактний регулятор, дієвість якого залежить від низки суто суб'єктивних (добросовісність зобов'язаної особи зокрема) або інших факультативних чинників» [15, с. 90–91].

Нарешті, функцією, притаманністю якої цивільно-правовій відповідальності ні в кого не викликає заперечень, є та, яку називають «компенсаційною», «компенсаторно-відновлювальною», «правопоновлювальною» або «відбудовною». Цю функцію небезпідставно вважають головною серед функцій цивільно-правової відповідальності [21, с. 365; 15, с. 87; 4, с. 591; 3, с. 228–229]. Зміст цієї функції полягає в тому, що через перерозподіл відповідальності досягається відновлення попереднього (яке існувало до порушення) становища потерпілої особи, а коли це неможливо — майнова компенсація втрат, які вона зазнала, так, щоб у будь-якому разі із погляду потерпілого можна було поставити знак рівності між становищем «*правоне-порушено*» і становищем «*право-порушено-і-відновлено*». Корелятивно до функції відплати правопорушникові за шкоду, яку він завдав, цю функцію можна поймаєнувати **функцією відплати потерпілому** за шкоду, якої він зазнав. Аристотель про це писав так: «Тож, якщо порушення права становить собою порушення рівності, то суддя прагне рівність відновити... Суддя зрівнює по справедливості, як геометр урівнює відрізки нерівно поділеної лінії» [2, с. 139]. Зважаючи на те, що в одних випадках порушене право може бути цілком відновлено (коли порушник, наприклад, власним коштом відбудує зруйнований ним паркан), а в інших — може йтися лише про майнову компенсацію за втрати, яких зазнав кредитор (так буває, наприклад, у випадках невинного тілесного ушкодження чи завдання моральної шкоди), цю функцію також називають компенсаційно-відновлювальною [21, с. 364–365; 13, с. 156].

Три вищезазначені функції — превентивна, відплати порушникові та відплати потерпілому — на відміну від функції мінімізації втрат, є власне юридичними і являють собою галузево-цивільну експлікацію охоронної функції права [15, с. 90, 91; 13, с. 155; 9, с. 177]. Тому, включати охоронну функцію на одному щаблі з означеними трьома до переліку функцій цивільно-правової відповідальності є порушенням правил класифікації понять, так само як було б порушенням до переліку родів хмар, поряд із «перистими», «купчастими», «шаруватими», включити клас «хмари».

Тим більше хибним у цьому сенсі є виокремлення регулятивної функції цивільної відповідальності. Ясна річ, поділ функції права на регулятивну й охоронну є до певної міри умовним (як і будь-яка взагалі наукова класифікація). Право за визначенням є засобом регулювання — регулятором. Тому все *правове* в кінцевому підсумку спрямовано на те, щоб регулювати. Законодавчо визначити підстави й умови відповідальності, порядок її застосування чи розмір — теж у цьому сенсі означає «регулювати». Утім, коли сприйняти поділ правового впливу на власне регулятивний, що закріплює права та обов'язки в їх нормальному стані, та охоронний,

що визначає наслідки їх порушення, то вряд чи знайдемо щось більш яскраво виражене охоронне, аніж інститут відповідальності. Отже, маємо тут логічну помилку того ж виду, що й попередня. Але, виділяючи регулятивну функцію, до родів хмар додаємо тепер не клас «хмари», а «явища природи» взагалі.

Завершуючи розгляд цього питання, слід проаналізувати ще дві функції, які іноді вважаються притаманними цивільно-правовій відповідальності: сигналізаційну [7, с. 782; 18, с. 221] та виховну [17]. Сутність того, що називають сигналізаційною функцією, полягає в тому, що застосування до особи заходів відповідальності є своєрідним сигналом як для неї самої, так і для її контрагентів: для самої особи — він указує, що щось негаразд і слід вжити заходів аби зарадити ситуації; а для контрагентів (чи потенційних контрагентів) — це сигнал-індикатор ступеня ризикованості договірних відносин з такою особою. На важливості цієї функції особливо наголошує Б. І. Пугінський: «Практика доводить, — стверджує вчений, — що врахування інформації про порушення й відкритість доступу до неї годні справити не менший ефект, аніж саме стягнення збитків та неустойок» [16]. Натомість Т. С. Ківалова вважає, що сигналізаційна функція більшою мірою притаманна договірній, ніж деліктній відповідальності і тому не може бути функцією цивільної відповідальності в цілому [11, с. 76]. Хоча обидва наведених судження, безсумнівно, заслуговують на увагу й подальший розвиток, на наш погляд, усе ж виокремлювати сигналізаційну функцію цивільної відповідальності методологічно непослідовно. Сприймати щось як сигнал, тобто робити висновки з деяких фактів — це функція радше людського мислення, а не самих цих фактів. Фізіологічно функція кашлю — виводити мокротиння з легенів, а не інформувати лікаря про хворобу. А те, що лікар сприймає кашель як симптом і робить із цього певні висновки — то вже «функція» лікаря, а не кашлю.

Що ж стосується виховної функції, то її зміст дослідниками інтерпретується по-різному. У вузькому розумінні «виховна» функція тотожна превентивній, як вона була описана вище, тобто має своїм змістом просто створення додаткового стимулу до правомірної поведінки. У широкому ж розумінні виховну функцію пов'язують із таким впливом правових інститутів на свідомість і світогляд людини, за якого особистість інтеріоризує іманентні праву ідеї справедливості, рівності, поваги до прав інших, гуманізму тощо, а не просто одержує «доважок» до власного набору стимулів поводитися так, а не інакше. Утім, як писав І. Кант, право стосується лише зовнішньої сторони вчинків: з точки зору права важливо лише, щоб особа зовні поведилася правомірно, незалежно від того, що вона при цьому має на гадці і якими мотивами керується. І. Кант називав це вимогою «легальної» поведінки [19, с. 173–175]. Тому вплив, який право справляє через закладені в ньому високі ідеї на внутрішній світ людини, є позитивним і бажаним, однак, із суто юридичної точки зору, *похідним* ефектом.

Підбиваючи підсумок сказаному, ми, отже, вважаємо, що цивільно-правова відповідальність виконує три власне юридичні функції: **превентивну, функцію відплати порушникові (або каральну) та функцію відплати**

потерпілому (або компенсаційно-відновлювальну). Ці функції є галузевою експлікацією охоронної функції права, а їх зміст зумовлено особливостями предмета й методу цивільного права та сутністю цивільно-правової відповідальності. За лаштунками юридичної форми, оприявленої в трьох означених власне юридичних функціях — економічний зміст цивільно-правової відповідальності: **мінімізація сукупного обсягу втрат від фактів порушення суб'єктивних прав** (економічна функція мінімізації втрат).

Список літератури

1. Алексеев С. С. Общая теория права [Текст] : учебник / Сергей Сергеевич Алексеев. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : Проспект, 2009. — 576 с.
2. Аристотель. Этика [Текст] / Аристотель ; [перевод Н. В. Брагинской, Т. А. Миллер]. — М. : АСТ: АСТ Москва, 2010. — 494 с.
3. Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности [Текст] / Николай Васильевич Витрук. — М. : НОРМА, 2009. — 432 с.
4. Гражданское право [Текст] : учебник для вузов в 4 т. / [Ем В. С. и др.] ; отв. ред. Е. А. Суханов. — [3-е изд., перераб. и доп.]. — М. : Волтерс Клувер, 2007. — Т. 1 : Общая часть. — 720 с.
5. Гражданское право России. Общая часть [Текст] : курс лекций / Отв. ред. О. Н. Садиков. — М. : Юристъ, 2001. — 776 с.
6. Данкварт. Гражданское право и общественная экономия [Текст] / Данкварт. — СПб. : Издательство Заленского и Любарского, 1866. — 217 с.
7. Договірне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посібник / [Боднар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін.] ; за ред. О. В. Дзери. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 896 с.
8. Загальна теорія держави і права [Текст] : підручник / [Авраменко Л. В., Бенедик І. В., Биля-Сабадаш І. О. та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. — Х. : Право, 2009. — 584 с.
9. Канзафарова І. С. Теоретичні основи цивільно-правової відповідальності в Україні [Текст] : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.03 / Ілона Станіславівна Канзафарова. — К., 2007. — 453 с.
10. Ківалова Т. Щодо визначення поняття цивільно-правової недоговірної (деліктної) відповідальності [Текст] / Тетяна Ківалова // Вісник прокуратури. — 2008. — № 11 (89). — С. 99-107.
11. Ківалова Т. С. Принципи та функції цивільно-правової недоговірної відповідальності [Текст] / Тетяна Сергіївна Ківалова // Митна справа. — 2010. — № 4 (70). — С. 72-80.
12. Отраднова О. Поняття та функції деліктних зобов'язань у США [Текст] / Олеся Отраднова // Юридична Україна. — 2010. — № 5. — С. 53-56.
13. Повышение роли гражданско-правовой ответственности в охране прав и интересов граждан и организаций [Текст] / [Боброва Д. В., Луць В. В., Собчак А. А. и др.] ; отв. ред. Я. Н. Шевченко, А. А. Собчак. — К. : Наукова думка, 1988. — 262 с.
14. Примак В. Функції цивільно-правової відповідальності юридичних осіб [Текст] / Володимир Примак // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 7. — С. 91-94.
15. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб [Текст] / Володимир Дмитрович Примак. — К. : Юрінком Інтер, 2007. — 432 с.
16. Пугинский Б. И. Проблемы ответственности в частном праве [Текст] / Борис Иванович Пугинский // Вестник Московского университета. Серия 11: Право. — 2010. — № 4. — С. 11-23.
17. Рыбаков В. А. О механизме реализации воспитательной функции гражданско-правового регулирования [Текст] / Вячеслав Александрович Рыбаков // Гражданское право. — 2009. — № 2. — С. 8-13.
18. Слесарев В. Л. Компенсационная функция гражданско-правовой ответственности [Текст] / В. Л. Слесарев // Сборник аспирантских работ / Свердловский юридический институт. — Свердловск : Госиздат, 1972. — Вып. 14. — С. 221-227.

19. Соловьев Э. Ю. И. Кант: Взаимодополнительность морали и права [Текст] / Соловьев Эрих Юрьевич. — М. : Наука, 1992. — 210 с.
20. Теорія держави і права. Академічний курс [Текст] : підручник / [Зайчук О. В., Заєць А. П., Журавський В. С. та ін.] ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Онщенко. — [2-ге вид., перероб. і допов.]. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 688 с.
21. Цивільне право [Текст] : підручник у 2 т. / [Борисова В. І., Баранова Л. М., Бегова Т. І. та ін.] ; керівн. авт. кол. В. І. Борисова ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. — Х. : Право, 2011. — Т. 1. — 656 с.
22. Calabresi G. The Cost of Accidents: A Legal and Economic Analysis [Text] / Guido Calabresi. — New Haven : Yale University Press, 1970. — 340 p.
23. Coleman J. Theories of Tort Law [Electronic resource] / J. Coleman, G. Mendlow // Stanford encyclopedia of philosophy. — Regime of access: <http://plato.stanford.edu/entries/tort-theories/>
24. Jones M. A. Textbook on Torts [Text] / M. A. Jones. — [5th edition]. — London : Blackstone Press Limited, 1996. — 567 p.
25. Schafer H.-B. Strict Liability versus Negligence [Electronic resource] / H.-B. Schafer, A. Schonenberger // Encyclopedia of law and economics. — Regime of access : <http://encyclo.flndlaw.com/3100book.pdf>

Б. П. Карнаух

Национальный университет

«Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого»,

кафедра гражданского права № 1

ул. Пушкинская, 77, Харьков, 61024, Украина

ФУНКЦИИ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Резюме

В статье исследованы функции гражданско-правовой ответственности как главные направления воздействия явления гражданско-правовой ответственности на личные неимущественные и имущественные отношения, основанные на юридическом равенстве, свободном волеизъявлении, имущественной самостоятельности их участников.

Ключевые слова: гражданско-правовая ответственность, функции гражданско-правовой ответственности.

B. P. Karnaukh

National University

«Yaroslav Mudriy Law Academy of Ukraine»,

The Department of Civil Law № 1

Pushkinska str., 77, Kharkiv, 61024, Ukraine

THE FUNCTIONS OF CIVIL LIABILITY

Summary

The functions of civil liability, as the main directions of impact of the civil liability phenomena on personal non-property and property relations based on legal equality, free will and the property independence of their members, are researched in the Article.

Key words: civil liability, the functions of civil liability.